

Dyplomacja morska jako nowy wymiar dyplomacji publicznej Unii Europejskiej

Maritime diplomacy as a new dimension
of public diplomacy in the European Union

Jowita Sosnowska

ORCID: 0000-0003-1371-4611

e-mail: jowita.sosnowska@opoczta.pl

Akademia Katolicka w Warszawie – Collegium Bobolanum

Sea areas are essential for the security of the European Union, given their geographical location as well as the EU's Integrated Maritime Policy.

The EU is taking action to ensure security in the seas and oceans and promoting international cooperation on maritime policy in line with the strategic priorities set out in the European Union's Global Foreign Policy Strategy. However, in order to strengthen its position in the international arena, it aims to create a space that will guarantee the integrity of sectoral and national maritime strategies, as well as to deepen civil or military cooperation between member states.

The European Union's diplomatic activities and initiatives, which were focused on dialogue with third countries, made the Maritime Force of this organization, apart from the systems supporting the EU diplomatic service, an instrument of maritime diplomacy in the EU's foreign policy.

Key words: maritime diplomacy, European Union, EU foreign policy, EU naval forces.

Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa, obok państw i innych uczestników prawa międzynarodowego oraz tych nieposiadających osobowości międzynarodowej, jest podmiotem stosunków międzynarodowych, prowadzi politykę zagraniczną, a jej większą spójność, a także skuteczność działań zewnętrznych, które mają doprowadzić do zwiększenia jej znaczenia na arenie międzynarodowej, zapewnia utworzona w 2009 roku Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ) z Wysokim Przedstawicielem do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa na czele. Należy nadmienić również, że dzięki przepisom traktatowym UE posiada całkowitą swobodę działania na poziomie międzynarodowym. Unia Europejska nie jest jednak jednolitym podmiotem w stosunkach zewnętrznych, jest zbiorem 27 państw, które kierują się wspólnymi wartościami. „W polityce zagranicznej UE oraz państwa członkowskie dążą do wpływania na innych uczestników stosunków międzynarodowych” (Niedźwiecki, 2017).

UE swą rolę na arenie międzynarodowej określiła w traktatach założycielskich. W Traktacie o Unii Europejskiej art. 3 ust. 5 stanowi, iż „W stosunkach zewnętrznych Unia umacnia i propaguje swoje wartości i interesy oraz wnosi wkład w ochronę swoich obywateli. Przyczynia się do pokoju, bezpieczeństwa, trwałego rozwoju Ziemi, do solidarności i wzajemnego szacunku między narodami, do swobodnego i uczciwego handlu, do wyeliminowania ubóstwa oraz do ochrony praw człowieka, w szczególności praw dziecka, a także do ścisłego przestrzegania i rozwoju prawa międzynarodowego, w szczególności zasad Karty Narodów Zjednoczonych” (TUE art. 3, ust. 5). Koncepcja bezpieczeństwa realizowana przez Unię Europejską od początku jej istnienia, czyli od 1993 roku, posiada dychotomiczny charakter, polega na dbałości o wewnętrzne bezpieczeństwo, zarazem podkreślając, iż stosunki zewnętrzne UE mają kluczowe znaczenie, albowiem działania podejmowane w wymiarze zewnętrznym w dużej mierze wpływają na sytuację wewnętrzną danego obszaru, a więc państw członkowskich. W rezultacie Unia Europejska podejmuje szereg działań, które obejmują terytoria spoza UE i które dotyczą rozwijania oraz utrzymywania stosunków dyplomatycznych, nawiązywania współpracy z kluczowymi podmiotami stosunków międzynarodowych i strategicznymi partnerami, a także wspieranie i budowanie silnych sojuszy w zasadniczych z perspektywy unijnych interesów dziedzinach. Zasadniczą dla polityki UE sferą są bezspornie obszary morskie, które mają newralgiczne znaczenie dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej, z uwagi na położenie geograficzne, a także unijną zintegrowaną politykę morską.

W 2014 roku Unia nakreśliła swoje propozycje dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa na morzu we „wspólnym komunikacie Komisji Europejskiej oraz Wysokiej Przed-

stawiciel Unii Europejskiej ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa C. Ashton do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie otwartego i bezpiecznego światowego obszaru morskiego: elementy strategii Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa morskiego” (Parlament Europejski, Rada, 2014). W komunikacie przedstawione zostały sugestie działań dla państw członkowskich w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) oraz transportu, w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom na morzu. UE w zgodzie z normami traktatowymi, zgodnie ze swoimi kompetencjami i odpowiednimi działaniami zmierza do osiągnięcia zamierzonych rezultatów. Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady z 2014 roku zawiera zapis, iż istnieje bezpośrednie powiązanie pomiędzy elementami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi w zakresie bezpieczeństwa morskiego, dlatego też zaistniała potrzeba, aby działania wszelkich organizacji i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo na morzu zostały poddane koordynacji, a także by je unormowano celem wypracowania integralności polityk państwowych z sektorowymi. Konieczne stało się również zapewnienie możliwości kooperacji opartej na skoordynowanych procedurach reagowania na zagrożenia przez instytucje wojskowe oraz cywilne (Parlament Europejski, Rada, 2014). Unia Europejska, obok NATO jest jedną z kluczowych instytucji stojących na straży europejskiego bezpieczeństwa morskiego.

UE podejmując działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa na morzach i oceanach, promuje współpracę międzynarodową w zakresie polityki morskiej, zgodnie ze strategicznymi priorytetami, które zostały określone w globalnej strategii Unii Europejskiej w dziedzinie polityki zagranicznej. Strategia ta określa pięć priorytetów:

1) „Bezpieczeństwo samej Unii – intensyfikacja działań w zakresie obronności, bezpieczeństwa cybernetycznego, zwalczania terroryzmu oraz w zakresie energii i strategicznej komunikacji

2) Sąsiedztwo – inwestowanie w odporność państw i społeczeństw leżących na wschód i południe od UE – odporność zdefiniowano jako zdolność państw i społeczeństw do reformowania się, a tym samym do zwalczania kryzysów

3) Zintegrowane podejście do sytuacji konfliktowych (wojna i kryzys) – bezzwłoczne reagowanie, działania zapobiegawcze, inwestowanie w stabilizację

4) Wspieranie stabilnych porządków regionalnych opartych na współpracy na całym świecie (regiony jako kluczowa przestrzeń ładu)

5) Skuteczne globalne rządzenie w XXI wieku – działania na rzecz globalnego ładu opartego na prawie międzynarodowym, zapewniające poszanowanie praw człowieka, zrównoważony rozwój oraz trwały dostęp do globalnych wspólnych dóbr” (Rada Europejska, 2016).

Natomiast by wzmocnić swą pozycję na arenie międzynarodowej, Unia dąży do stworzenia przestrzeni, która zagwarantuje integralność sektorowych oraz narodowych strategii morskich, jak również do pogłębienia współpracy cywilnej czy wojskowej państw członkowskich.

Działania i inicjatywy dyplomatyczne Unii Europejskiej, które ukierunkowane zostały na dialog z państwami trzecimi, sprawiły, iż Siły Morskie tej organizacji, obok systemów wspomagających unijną służbę dyplomatyczną, takich jak Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa czy Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności, stały się instrumentem dyplomacji morskiej w polityce zagranicznej UE. Obecnie dyplomacja morską ułatwia obniżanie napięć, przejmowanie kontroli nad kryzysem, jak również rozwiązywanie konfliktów (Brysiewicz, 2017). Działania prowadzone na obszarach morskich obejmują wiele istotnych aspektów, przede wszystkim dotyczą takich kwestii, jak przeciwdziałanie konfliktom, a także ich łagodzenie, zagwarantowanie ładu prawnego oraz bezpieczeństwa na morzu, rozwijanie i utrzymywanie wysokiej gotowości mobilizacyjnej i bojowej w celu realizacji zadań, krzewienie partnerstwa i współpracy międzynarodowej, dbałość o interesy ekonomiczne, rozwijanie i utrzymywanie sojuszy, jak również pomoc humanitarna.

UE realizując cele i zadania z zakresu polityki zagranicznej, promuje wartości demokratyczne oraz pokojowe rozwiązywanie sporów międzynarodowych. Angażuje się w newralgiczne sprawy o charakterze międzynarodowym, współpracuje ze służbami dyplomatycznymi państw członkowskich i partnerskich, organizacjami międzynarodowymi oraz największymi potęgami światowymi. Dlatego też postanowiła skoncentrować się także na wspólnych problemach, rozwiązaniach i działaniach strategicznych z zakresu dyplomacji morskiej, która coraz częściej przybiera postać międzynarodowej pomocy na morzu.

Przykładem działań z zakresu dyplomacji morskiej i pierwszą misją morską UE, a zarazem jednym z zasadniczych przedsięwzięć dla dyplomacji unijnej jest niewątpliwie rozpoczęta w 2008 roku EUNAVFOR „Operacja Atalanta” (eunavfor.eu).

UE zdecydowała się na przeprowadzenie misji, aby podnieść poziom bezpieczeństwa na obszarze kluczowym dla globalnego handlu, jak również ze względu na eskalację piractwa somalijskiego.

Do głównych celów tej operacji należą: ochrona jednostek morskich Światowego Programu Żywnościowego, a także innych jednostek morskich, które przepływają przez obszar, na którym znajdują się jednostki Atalanty, nadzór nad obszarami mor-

skimi w regionie Somalii. Siły Morskie UE mają również za zadanie zatrzymywać i przekazywać osoby, które są podejrzane o popełnienie aktów piractwa w celu przeprowadzenia postępowania sądowego, ich celem jest także wzmacnianie współpracy z organizacjami, podmiotami i państwami, które działają na tym obszarze na rzecz walki z aktami piractwa czy rozboju u wybrzeży Somalii (Niwczyk, 2014).

Należy nadmienić, iż Rada UE przedłużyła mandat operacji EUNAVFOR „Atalanta” w Somalii do 31 grudnia 2020 roku. Od 29 marca 2019 roku dowództwo operacji zostało przeniesione z Northwood w Wielkiej Brytanii do Roty w Hiszpanii, natomiast Centrum Bezpieczeństwa Morskiego Dotyczącego Rogu Afryki (MSCHOA) umieszczono w Breście we Francji (Rada Europejska, 2018).

Istotne jest także to, iż dane, które zostały zgromadzone od 2008 roku, pokazują, że operacja ta w walce z piractwem jest bardzo skuteczna, a wysiłki zmierzające do tego, by przekonać przemysł morski i społeczność o znaczeniu środków samoobrony, zmniejszyły wskaźnik powodzenia przeprowadzanych ataków. „W szczytowym okresie somalijskiego piractwa w styczniu 2011 r. piraci przetrzymywali 736 zakładników i 32 statki” (eunavfor.eu). Od października 2016 roku liczba ta spada.

W 2015 roku po kolejnej katastrofie statku u wybrzeży Lampedusy, w której zginęło ponad 800 osób (Cusumano, 2019), Unia Europejska zdecydowała, aby wzmocnić operację agencji Frontex - „Tryton”, morską operacją wojskową EUNAVFOR MED „Sophia”, która została uruchomiona w odpowiedzi na działalność przemytniczą oraz pogorszenie kryzysu humanitarnego. Jednocześnie jej misja odnosi się do drugiego punktu Planu działania UE w zakresie migracji, który dotyczy dążenia do przechwytywania i niszczenia statków używanych przez przemytników (European Commission, 2015). We wrześniu 2019 roku Rada przedłużyła mandat operacji do 31 marca 2020 roku (Rada Europejska, 2019).

Do głównych zadań operacji należało wspieranie Unii Europejskiej w zakłócaniu działalności przemytniczej migrantów, a także handlarzy ludźmi w południowo-środkowym rejonie Morza Śródziemnego (Rada Europejska, 2019). Natomiast do innych zadań należało także szkolenie libijskiej straży przybrzeżnej, marynarki wojennej, jak również monitorowanie długoterminowej efektywności szkoleń oraz przyczynianie się do egzekwowania na pełnym morzu u wybrzeży Libii embarga na broń, które ONZ nałożyło na to państwo (Rada Europejska, 2019). Celem operacji było wspieranie działań Unii w kwestii przywrócenia stabilności oraz bezpieczeństwa w Libii, a także bezpieczeństwa morskiego.

Natomiast 31 marca 2020 roku Rada UE uruchomiła operację wojskową EUNAVFOR MED IRINI, by egzekwować embargo na broń wobec Libii. Rada zdecydowała, że mandat operacji będzie trwał do 31 marca 2021 roku (Rada Europejska, 2020). Państwa człon-

kowskie Unii Europejskiej sprawują nad nią ścisłą kontrolę. Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa, który działa pod kierunkiem Rady i Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa sprawuje kontrolę polityczną, gwarantuje strategiczne kierownictwo, a także podejmuje odpowiednie decyzje (Rada Unii Europejskiej, 2020).

Do najważniejszych zadań operacji należy m.in.: egzekwowanie nałożonego przez ONZ embarga na broń, z wykorzystaniem zasobów morskich, przyczynianie się do tworzenia zdolności i szkolenia libijskiej straży przybrzeżnej i marynarki wojennej w zadaniach związanych z egzekwowaniem prawa na morzu (Rada Europejska, 2020).

Należy również zaznaczyć, że unijny komponent sił morskich formowany jest z dobrowolnych wkładów sił zbrojnych państw członkowskich (Kozłowski, Ligęza, 2009, ss. 63).

Podsumowując, należy stwierdzić, że współpraca w ramach basenów morskich stanowi element kluczowy dla rozwoju Unii Europejskiej, a strategiczne znaczenie obszarów morskich jest nieprzecenione dla jej bezpieczeństwa.

Nowy wymiar dyplomacji publicznej tej organizacji, działania podejmowane przez unijne Siły Morskie na morzach i oceanach, bez wątpienia można nazwać działaniami z zakresu dyplomacji morskiej. Działania te mają zagwarantować spójność i bezpieczeństwo na obszarach morskich, mają za zadanie pogłębić współpracę cywilną i wojskową państw członkowskich, a także współpracę z państwami trzecimi, co w rezultacie przyczynia się do wzmacniania pozycji Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

- Brysiewicz J. (2017). *Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*. Pobrane z: <https://www.bbn.gov.pl/>. [dostęp: 21.11.2020].
- Cusumano E. (2019). Migrant rescue as organized hypocrisy: EU maritime missions offshore Libya between humanitarianism and border control. *Cooperation and Conflict, Vol.54, ss. 3-24*. DOI: 10.1177/0010836718780175.
- European Commission. (2015). *Joint Foreign and Home Affairs Council: Ten point action plan on migration*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/IP_15_4813. [dostęp: 20.11.2020].
- Kozłowski, D., Ligęza, K. (2009). Budowanie zasobów i zdolności w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, nr 1, ss. 55-70*.
- Niedźwiecki S. (2017). Unia Europejska w świecie: soft power, hard power, czy może smart power? *Przegląd Europejski, nr 3, ss. 78-94*. DOI: <https://doi.org/10.31338/1641-2478pe.3.17.4>.
- Niwczyk A. (2014). Działania Unii Europejskiej ukierunkowane na przeciwdziałanie piractwu morskiemu w Rogu Afryki i zwalczanie tego zjawiska. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 11, ss. 151-165*.
- Parlament Europejski. (2020). Zintegrowana Polityka Morska Unii Europejskiej. Pobrane z: <https://www.europarl.europa.eu/>
- Rada Europejska. (2016). Globalna strategia UE w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa wg stanu na 29.11.2016. Pobrane z: <http://oide.sejm.gov.pl/>. [dostęp: 21.11.2020].
- Rada Unii Europejskiej. (2020). Decyzja Rady w sprawie operacji wojskowej Unii Europejskiej na Morzu Śródziemnym (EUNAVFOR MED IRINI). Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2020/03/31/eu-launches-operation-irini-to-enforce-libya-arms-embargo/>. [dostęp: 21.11.2020].
- Rada Unii Europejskiej. (2020). Operacja EUNAVFOR „Atalanta”: decyzja Rady o nowej siedzibie i nowym dowódcy. Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2018/07/30/eunavfor-somalia-operation-atalanta-council-decides-on-new-headquarters-and-new-head-of-operation/>. [dostęp: 21.11.2020].
- Rada Unii Europejskiej. (2020). Operacja EUNAVFOR Med Sophia: mandat przedłużony do 31 marca 2020 r. Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/>

eu/pl/press/press-releases/2019/09/26/eunavfor-med-operation-sophia-mandate-extended-until-31-march-2020/. [dostęp: 20.11.2020].

Rada Unii Europejskiej. (2020). UE uruchamia operację IRINI, by egzekwować embargo na broń wobec Libii. Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2020/03/31/eu-launches-operation-irini-to-enforce-libya-arms-embargo/>. [dostęp: 20.11.2020].

Strona internetowa EU Naval Force - Somalia Operation ATALANTA. (2020). <https://eunavfor.eu/mission/>

Traktat o Unii Europejskiej. Dz.U.2004.90.864/30 - tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony.